

Victoria Wachowska

Ostravská univerzita

victoria.wachowska.s01@osu.cz

ORCID: 0009-0005-8928-9510

CZESKIE NAPISY W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ RACIBORZA

Czech inscriptions in the urban space of Racibórz

Summary

The aim of this research is to document Czech inscriptions found in the urban space of Racibórz. For centuries, Racibórz was within the borders of the Kingdom of Bohemia, which fostered close relations with the Principality of Opava. Today, Opava and Racibórz maintain ties through a twin-town partnership, promoting the integration of both regions. This study focuses on written messages on static media located in the very center of Racibórz. The inscriptions are found both on external plaques mounted on buildings and on those located inside. The inscriptions have been categorized into three groups: plaques, museum texts, and advertisements.

Keywords: linguistic landscape, inscriptions in Polish, language communication, Racibórz

Napisy należą do stałego elementu przestrzeni publicznej. Widoczne są szczególnie w krajobrazie miejskim, gdzie mogą przybrać formę billboardu, tablicy czy afiszu. Znaki dostosowywane są do potrzeb językowych miejscowej społeczności, dlatego w regionach przygranicznych spotyka się treści wielojęzyczne, którym poświęcony jest niniejszy artykuł. Celem badań jest udokumentowanie czeskich napisów znajdujących się w centrum Raciborza. Miasto zostało wybrane na podstawie położenia geograficznego i współpracy regionalnej z Opawą.

Wprowadzenie

Przedmioty odpowiedniej wielkości przeznaczone do wyeksponowania napisów zaliczamy do nośników materialnych. Charakteryzuje je duża różnorodność formy i stylu. Nośnik takiego mikrokomunikatu może zawierać większą lub mniejszą ilość informacji. Pierwsze (np. tablice informacyjne, teksty muzealne) prezentują bardziej obszernie teksty, z reguły ułożone w zdania, akapity itp., drugie koncentrują się na zwięzłym, hasłowym przekazie (np. reklamy, banery, plakietki, wywieszki, witryny i szyldy sklepów). Oba typy mikrotekstów występują w przestrzeni publicznej, czyli miejscach ogólnodostępnych dla społeczeństwa. Przekaz skupia się na dostarczeniu przypadkowemu odbiorcy konkretnej informacji, co wpływa na styl tekstów, które pisane są w prosty sposób, bazujący w znacznej mierze na skojarzeniach oraz powtarzalności. Zawartość tekstu powinna ułatwić odbiorcom funkcjonowanie w krajobrazie miasta (miejscowości). Napisy często wzbogacane są o elementy wizualne (zdjęcia, grafiki, ikony) lub dźwiękowe (np. komunikaty megafonowe na dworcach). Ich multimodalność wpływa na efektywność przekazu, co także należy uwzględnić w kontekście krajobrazu językowego²¹.

Kluczowym aspektem charakterystyki przestrzeni publicznej jest traktowanie jej nie jako zamkniętego obszaru, ale miejsca dostępnego dla ogółu odbiorców – zarówno miejscowych, jak i pozamiejscowych. Do takich miejsc należą np. muzea, urzędy czy punkty informacji turystycznej²². W celu doprecyzowania opisywanego obszaru badawczego, stosujemy określenie przestrzeni miejskiej, ponieważ zgromadzone materiały pochodzą ze ścisłego centrum Raciborza. Pominięte zostały natomiast następujące dzielnice miasta: Studzienna, Sudół, Ocice, Płonia, Miedonia, Brzeziny oraz Markowice.

Racibórz jest miastem przygranicznym, niemniej jednoetnicznym (50 537 osób zadeklarowało narodowość polską, 2 212 niemiecką a 1 089 śląską²³), co ma znaczący wpływ na ilość i gatunek zebranych materiałów. W przestrzeni miejskiej pojawiały się dwa rodzaje komunikatów – jednojęzyczne (wyłącznie w języku polskim lub czeskim) oraz polifoniczne (w języku polskim,

²¹ W. Czachur, *Teksty minimalne jako przedmiot badań genologicznych*, „tekst i dyskurs – text und diskurs”, Warszawa 2020, s. 25–42.

²² A. Karmowska, *Krajobraz językowy polsko-czeskiego pogranicza: przypadek czeskiego Adršpach i Polskiego Karłowa (ujęcie porównawcze)*, „Studia Slavica” XXIII/2, Ostrava 2019, s. 157–169.

²³ Dane z 2002 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl> [11.09.2024].

angielskim, niemieckim, czeskim i/lub ukraińskim)²⁴. Ponadto badania skupiały się na nośnikach statycznych, czego głównym powodem jest niewystarczająca ilość materiałów dynamicznych, czyli nietrwałych²⁵, a objętość tekstów w tym wypadku nie grała roli. Precyzując, przedmiotem badań były czeskie napisy znajdujące się na tablicach informacyjnych, billboardach lub plakatach reklamowych i wystawach muzealnych.

Przyczyną niskiej frekwencji elementów dynamicznych (w sensie obecności napisów dwujęzycznych) jest wspomniana jednoetniczność mieszkańców Raciborza. Zebrane materiały to w 70% teksty oficjalne powstałe z inicjatywy miasta lub współpracy międzynarodowej. Tablice informacyjne, które zostaną szczegółowo omówione w części empirycznej, dzielą się na dwie grupy:

1. powstałe w latach 2007–2013, będące częścią projektu o nazwie Powiatowy System Informacji o Atrakcjach Kulturowych na Ziemi Raciborskiej, którego zadaniem było oznakowanie oraz wyeksponowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie, zarówno w centrum Raciborza, jak i w całym powiecie. Głównym założeniem realizatorów, czyli Agencji Promocji Ziemi Raciborskiej i Wspierania Przedsiębiorczości na Zamku Piastowskim w Raciborzu, było upiększenie powiatu oraz ułatwienie turystom i mieszkańcom dostępności do atrakcji kulturowych. Tablice są czterojęzyczne, obejmują język polski, angielski, niemiecki i czeski. Dofinansowanie pochodziło z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i środków własnych beneficjenta²⁶.
2. ufundowane przez Urząd Miasta Racibórz w latach 2021–2022, przy czym inicjatorzy wspominają o kontynuacji inicjatywy. Tablice zostały umieszczone jedynie w przestrzeni miejskiej, tworząc szlak turystyczny *Racibórz Retro*. Realizatorzy skupili się na przedstawieniu historycznego wyglądu starówki. Informacje podano w pięciu językach – polskim, czeskim, ukraińskim, niemieckim oraz angielskim²⁷. Rozmieszczenie komunikatów językowych w miejscach zabytków architektonicznych ma zachęcić turystów oraz samych Raciborzan do ich zwiedzania. Język czeski umiejscowiony na

²⁴ J. Muryc, *Język polski w krajobrazie językowym Ostrawy, „Tożsamość na styku kultur V / Identity at the Crossroads of Culture”*, Wilno 2023.

²⁵ A. Karmowska, *Krajobraz językowy...*, s. 157–169.

²⁶ Powiatowy system Informacji o Atrakcjach Kulturowych na Ziemi Raciborskiej, https://www.powiatraciborski.pl/main/aktualnosci_powiat/Powiatowy-System-Informacji-oAtrakcjach-Kulturowych-na-Ziemi-Raciborskiej-konferencja-oraz-prezentacja-projektuoznakowania/idn:1662 [11.09.2024].

²⁷ Trzy nowe tablice ze zdjęciami starego Raciborza, <https://raciborz.com.pl/2022/07/18/trzy-nowe-tablice-ze-zdjeciami-starego-raciborza.html> [11.09.2024].

omawianych tablicach nie dziwi, biorąc pod uwagę geograficzne położenie miasta. Przyczyną polsko-czeskiej dwujęzyczności mogła też być skomplikowana historia miasta oraz obecna ścisła współpraca z Opawą.

Racibórz mieści się w województwie śląskim, dokładniej: w Kotlinie Raciborskiej, którą przecina rzeka Odra. Jest położony około 15 km od granicy z Czechami, a liczba ludności w 2021 roku wynosiła 50 743. Przed II wojną światową miasto było wieloetniczne, obejmujące wspólnoty językowo-kulturowe takie, jak czeską, polską, śląską oraz niemiecką²⁸. Powstanie Raciborza jest datowane na 1108 rok. Ważnym aspektem w kontekście prowadzonych badań jest połączenie terenów księstwa raciborskiego z królestwem Czech. Miało to miejsce w 1327 roku, gdy ostatni z raciborskich Piastów, książę Leszek, złożył hołd lenny królowi czeskiemu. Doprowadziło to do objęcia władzy przez szlachtę wywodzącą się z rodu Przemyślidów. Okres ich panowania wpłynął pozytywnie na rozwój osady, która zaczęła przyjmować coraz więcej ludności. Przełomowym momentem jest przejście władzy przez ród z dynastii Habsburgów, którzy finalnie w 1742 roku byli zmuszeni do oddania części Śląska Królestwu Prus²⁹. Na rozwój Raciborza miała ogromny wpływ rewolucja przemysłowa. Wzrost gospodarczy doprowadził do imigracji ludności z terenów sąsiednich. W XIX wieku liczebność mieszkańców wzrosła z 3 500 do 33 000³⁰. Miasto zasłynęło z produkcji wyrobów tytoniowych, alkoholowych i chemicznych. Zmiany przyniósł dopiero koniec II wojny światowej, gdy większość niemieckich autochtonów opuściła tereny ziemi raciborskiej wraz z przybyciem Armii Czerwonej³¹. Wojska radzieckie terroryzowały raciborską ludność, dopuszczając się gwałtów oraz licznych egzekucji. Konsekwencją działań wyzwolenczych było splądrowanie fabryk, prywatnych majątków, instytucji publicznych, co ostatecznie przełożyło się na zniszczenie 80% przedmieścia³². Racibórz udało się odbudować, jednak jego przedwojenny wygląd i struktura ludności uległy znacznym zmianom. Po raz

²⁸ Ogólnie o Raciborzu, <https://raciborz.com.pl/2022/07/18/trzy-nowe-tablice-zdjeciami-starego-raciborza.html> [11.09.2024].

²⁹ P. Newerla, *Dzieje Raciborza i jego dzielnic: mit einer kurzen Geschichte der Stadt Ratibor in deutscher Sprache*, Racibórz 2008.

³⁰ R. Sput, Piotr Sput, *Racibórz i ziemia raciborska w okresie wielkiej wojny 1914–1918 ≈ Ratibor und das Ratiborer Land während des Großen Krieges 1914–1918*, Racibórz 2021, s. 10–25.

³¹ G. Wawoczny, *Racibórz - Od dwustu lat inwestują u nas najlepsi*, Racibórz 2016.

³² G. Wawoczny, *Tak będzie ze wszystkimi! Sowieckie zbrodnie w Raciborzu 1945 r.*, <https://ziemiaraciborska.pl/tak-bedzie-ze-wszystkimi-sowieckie-zbrodnie-w-raciborzu-1945-r/> [15.04.2024].

kolejny doszło do migracji, tym razem z terenów całej Polski, czego skutkiem jest dzisiejsza jednojęzyczność.

Większość komunikatów w języku czeskim pojawiła się w przestrzeni publicznej za sprawą współpracy miast Opawy i Raciborza powstałej 25 maja 1991 roku. O efektach tego długoletniego partnerstwa można przeczytać w biuletynie „Euroregionu Silesia”, który powstał w ramach czesko-polskiego projektu PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE, dofinansowanego z *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego*. Teksty broszury zostały napisane, zarówno w języku polskim, jak i czeskim. Działania odpowiednich instytucji skupiły się na rozwoju transgranicznej gospodarki, ekologii oraz na zarządzaniu w sytuacjach kryzysowych, ale także na projektach powstałych z inicjatywy oddolnej, które były realizowane w latach 2007–2013. W regionie odbywały się dwujęzyczne festyny, zawody sportowe, warsztaty i wystawy. Autorzy wspominają również o publikacjach w formie przewodników turystycznych oraz książek. Wartym przytoczenie jest fragment wywiadu przeprowadzonego z byłym prezydentem Raciborza, Mirosławem Lenkiem, który w taki oto sposób charakteryzuje sytuację językowo-kulturową w regionie:

Znikają wszelkie stereotypy, w bezpośrednich kontaktach praktycznie nie istnieją bariery językowe. My mówimy po polsku – Czesi nas rozumieją, oni mówią po czesku – my ich rozumiemy. Nie potrzebujemy tłumaczy, ale byłoby wskazane, by znajomość języka partnera była jeszcze lepsza.

Ważnym aspektem współpracy jest kontekst historyczny. Miasta w średniowieczu połączył ożenek drugiego księcia opawskiego Mikołaja II z raciborską księżniczką Anną. Regiony pozostawały wspólnie także później, w granicach panowania Habsburgów, aż do 1742 roku, gdy podzieliła je granica państwowa. Dopiero upadek komunizmu umożliwił odnowienie relacji między dwoma regionami, czego przykładem są powyższe inicjatywy³³. Komunikaty językowe powstałe w ramach powyższej współpracy transgranicznej są najliczniejszymi, jednak wpływ na krajobraz językowy miasta mają również teksty powstałe w celach komercyjnych.

Handel na pograniczu zintensyfikował się w okolicach 2023 roku, gdy polska waluta uległa znacznemu osłabieniu³⁴. Czescy konsumenci zachęteni atrakcyjnymi cenami zaczęli masowo przyjeżdżać do powiatu raciborskiego. Największy ruch

³³ *Euroregion Silesia*, <https://www.euroregionsilesia.pl/files/strony/projektywlasne/Euroregion%20Silesia%20Nr6%20www.pdf> [17.09.2024].

³⁴ *Czesi robią w Polsce zakupy najtańsze od 28 lat*, <https://raciborz.com.pl/2023/03/13/czesi-robia-w-polsce-zakupy-najtansze-od-28-lat.html> [17.09.2024].

obserwuje się we wsiach położonych bliżej granicy czeskiej, takich jak Chałupki, Krzyżanowice, Gorzyce czy Zabelków, gdzie znajdują się mniejsze sklepy oraz targi, jednak położony dalej Racibórz jest wybierany ze względu na większą dostępność produktów. Czesi decydują się na zakup artykułów spożywczych, tytoniowych, meblowych i budowlanych, lecz korzystają również z dostępnych atrakcji, takich jak jarmark świąteczny czy zwiedzanie Zamku Piastowskiego. Na ten moment oddolne komunikaty językowe nie są tak częste jak odgórne, co może ulec zmianie. Ich brak wynika najpewniej z większej ilości klientów polskich.

Część empiryczna

W trakcie badań zgromadzono 34 komunikaty językowe zawierające język czeski. Większość (24 tablice informacyjne) powstała z inicjatywy odgórnej. Badaniami zostały objęte również wystawy muzealne, przy czym język czeski został zastosowany w 2 przypadkach. Reszta komunikatów należy do prywatnych, powstałych z inicjatywy oddolnej. Skupiono się wyłącznie na nośnikach stałych, umieszczonych w samym centrum Raciborza, w celu uzyskania stabilnego krajobrazu językowego miasta. Tablice informacyjne zostały podzielone ze względu na inicjatora (miasto – region). Materiały zebrano w maju 2024 roku. Przedstawione niżej fotografie pochodzą z prywatnych zbiorów badaczki.

Zgromadzone tablice informacyjne charakteryzują się schematycznością, która wynika między innymi z wymagań fundatora. Dotyczy to zarówno oprawy wizualnej (logo, nazwa projektu, układ tekstu), gatunkowej (wymiary), jak i językowej (ilość zawartych informacji, konfiguracja języków, jakość tekstu). Użyta forma przekazu ułatwia odbiorcy interpretację zamieszczonych tekstów. Preferowane są komunikaty krótkie, zwarte, zachęcające adresata do odwiedzenia danego miejsca lub/i zapoznania się z nim. Funkcją podstawową tego typu komunikatów jest funkcja edukacyjna, informacyjna. Odbiorca w założeniu ma dowiedzieć się czegoś o miejscu lub regionie, w którym przebywa³⁵.

Udokumentowano siedem tablic informacyjnych powstałych w ramach Powiatowego Systemu Informacji o Atrakcjach Kulturowych na Ziemi Raciborskiej. Znajdują się na fasadach najważniejszych zabytków architektonicznych, takich jak np. Zamek Piastowski, Muzeum w Raciborzu, Baszta. Teksty informują o powstaniu, stylu oraz funkcji budowli. Komunikaty są polifoniczne, przy czym

³⁵ A. Nowakowski, *Działania informacyjne*, <https://www.gov.pl/web/premier/dzialania-informacyjne> [17.09.2024].

języki zostały ułożone w porządku: język polski, angielski, niemiecki, czeski. Na nośniku nie są podani autorzy/tłumacze tekstów, lecz w miejscu widocznym zostały umieszczone logo fundatorów. W przypadku tych tablic interesującymi są zabiegi tłumacza/tłumaczy. Jedynie w języku czeskim nie użyto skrótu wyrazu 'święty, świętego', ale pełnego słowa 'svatého'; nie pamiętano też o tym, że w wypadku zapisu wieków ortografia czeska przewiduje użycie cyfr arabskich³⁶. Kolejnym zjawiskiem jest niekonsekwencja w tłumaczeniu toponimu powiat raciborski. Na jednej z tablic nazwa powiatu raciborskiego widnieje zarówno w wersji 'poviet rati-bořsky' (absolutnie niepoprawnie), jak również *okres* 'Ratiboř' lub 'ratibořský kraj'.

Zdjęcie nr 1: archiwum własne autorki, tablica informacyjna o kościele św. Jakuba

Tablic informacyjnych ufundowanych przez Miasto Racibórz zebrano łącznie czternaście. Głównym celem instytucji samorządowych jest przedstawienie historii lokacji, które zostały całkowicie zniszczone wskutek działań wojennych. Przekaz bazuje na archiwalnych fotografiach umożliwiającym odbiorcy porównanie obecnego wyglądu miasta z tym przedwojennym. Komunikaty tekstowe służą jedynie jako uzupełnienie zdjęć, co wpływa na długość opisów (z reguły są jedno- lub dwuzdaniowe) oraz zawarte w nich informacje (są krótkie i dotyczą przeznaczenia budynków). Język polski został tym razem graficznie wyeksponowany poprzez powiększenie czcionki, inny kolor tytułu oraz umieszczenie go

³⁶ *Desetiletí a století (20. a 30. léta, 20. a 21. století)*, <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=795> [17.09.2024].

nad innymi napisami, natomiast resztę języków (angielski, niemiecki, czeski) ułożono w tej samej kolejności jak było to w przypadku powyżej omówionych tablic. Nośniki wzbogacono także o język ukraiński. Wymieniono autorów tekstów (Ryszard Paurowski, Martyna Baranowska, Adam Feliniak), jednak warto zaznaczyć, że nie podano imion i nazwisk osób tłumaczących przekaz.

Zdjęcie nr 2: archiwum własne autorki, tablica informacyjna o Teatrze miejskim w Raciborzu

Język czeski jest stałą częścią przestrzeni miejskiej Raciborza głównie za sprawą odgórnych inicjatyw. Uwzględniono go w każdym z projektów niezależnie od fundatora oraz roku powstania komunikatu, na co mają wpływ między innymi współpraca z Opawą, rozwijający się handel transgraniczny, bliskość geograficzna oraz wspólna historia z królestwem Czech. Czeskie komunikaty językowe pojawiają się w układzie jako czwarte, po językach polskim, angielskim i niemieckim. Omawiane powyżej tablice powstałe z inicjatywy Miasta Racibórz i Powiatowego Systemu Informacji o Atrakcjach Kulturowych na Ziemi Raciborskiej, aczkolwiek formą różnią się znacznie od siebie, zawierają tożsame informacje o miejscach, zdarzeniach oraz postaciach historycznych. Porównując tłumaczenia tekstów na język czeski, można napotkać jednak dwie formy niektórych nazw własnych obiektów:

1. nazwy w języku polskim – Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, Kolumna Maryjna;

2. nazwy czeskie w projekcie regionalnym – Kostel Nanebevzetí Panny Marie Nejsvětější, Sloup Marie;
3. nazwy czeskie w projekcie miejskim – kostel Nanebevzetí Panny Marie, Mariánský sloup.

Wspólnym elementem wszystkich zebranych tłumaczeń jest konsekwentne używanie czeskiego ekwiwalentu miasta Racibórz – Ratiboř.

Wartymi uwagi są także teksty muzealne powstałe w języku czeskim, które, choć nieliczne, znajdują się w muzeum miasta. Mowa o specyficznej części przestrzeni miejskiej, która zalicza się do strefy opieki instytucji państwowej, chociaż niektóre z działań, takie jak wystawy przygotowane przez ludność miejscową, należy traktować jako oddolne. Teksty te ogółem charakteryzuje duża różnorodność pod względem formy, jednak wszystkie cechują te same funkcje – informacyjna i edukacyjna. Komunikat opisuje konkretny eksponat, może być umieszczony na różnych nośnikach, takich jak plakat, baner, etykieta, tabliczka. Jednojęzyczna deklaracja polsko-czeskiej współpracy znajduje się na billboardzie mieszczącym się przy drzwiach wejściowych do pierwszej ekspozycji.

*RACIBÓRZ I OPAVA – WSPÓLNA HISTORIA
OPRACOWANIE KONCEPCJI WYSTAWY HISTORYCZNEJ
O DZIEJACH MIASTA*

Przekaz błędnie sugeruje odbiorcy, że zapozna się z ekspozycją lub koncepcją przedstawiającą wspólną historię miast, przy czym chodzi o jedynie dwa czeskie komunikaty językowe, których jakość wykonania jest wątpliwa. Por.:

1. Zdobiona płytką kościana / Kopia / Křižova (Czechy)
2. Fragmenty naczyń ozdobnych / Poł. V – poł. IV tysiąclecia p.n.e./ Bolatice

Zdjęcie nr 3: archiwum własne autorki, eksponat muzealny

Opisy eksponatów znajdowały się na papierze, czyli materiale nietrwałym, który można zmodyfikować lub wymienić. Miejscowość *Křižová* została wydrukowana bez odpowiednich znaków diakrytycznych, co więcej daszek nad z został odwrócony. W przypadku miasta *Bolatice* zapomniano umieścić nazwę państwa, co może potencjalnie wprowadzić odbiorcę w błąd.

Ostatnimi rodzajami komunikatów udokumentowanymi w przestrzeni miejskiej Raciborza są reklamy umieszczone na billboardach oraz plakatach. Mowa o gatunku mikrotekstu używanym w celach komercyjnych, którego przekaz opiera się na perswazji. Komunikaty tego rodzaju są zbudowane na dobrze znanych klientom schematach, a ich głównym celem jest zachęta do kupna danego produktu. Charakterystyczną jest ponadto multimodalność, która przejawia się w postaci połączenia krótkiego tekstu z elementem niejęzykowym – zdjęciem, symbolem, ikoną, oprawą graficzną³⁷. Nadawca dostosowuje przekaz do grupy docelowej, co w przypadku niektórych reklam umieszczonych w Raciborzu przejawia się ich jednojęzycznością – użytym językiem jest język czeski. Billboard umieszczony przed salonem meblowym *Basztowa* przy ulicy Nowej, zawiera wielkoformatowe zdjęcie sofy oraz komunikat językowy:

meble Basztowa / Nabytek vašich snů! / ul. Nowa 17 / Racibórz / tel. 32 415 07 78 /
www.meblebasztowa.pl / www.nabytekbastova.cz

Przekaz skierowany jest do czeskiego odbiorcy, choć dane do identyfikacji obiektu są podane w języku polskim. Nadawca wyszedł z inicjatywą założenia czeskiej strony internetowej, której nazwa jest dosłownym tłumaczeniem z języka źródłowego. Warto dodać, że w dniu 04.09.2024 adres www.nabytekbastova.cz jest już niedostępny.

Inną formę tekstów wybrali twórcy reklam znajdujących się w witrynach supermarketów Lidl oraz Biedronka.

Plakat *Lidla* zachęca czeskich konsumentów do założenia oraz korzystania z aplikacji. Zrozumienie instrukcji ułatwiają zdjęcia oraz grafiki przedstawiające, w jaki sposób zmienić kraj – z Czech na Polskę, żeby móc skorzystać z polskich akcji promocyjnych. Warto zwrócić uwagę na ilość interferencji z języka polskiego. Pisanie dużych liter w języku czeskim kieruje się innymi regułami, dotyczy to również tekstów marketingowych, takich jak reklama. ‘Polský obchod’ powinien w tym przypadku wyróżniać się graficznie od reszty komunikatu, co nie zostało zachowane, ponadto pisanie nazw języków przy użyciu wielkiej litery

³⁷ E.M. Chludzińska, *Ze studiów nad językiem reklamy*, [in:] *Studia Łomżyńskie*, t. 22, Warszawa 2012, s. 335–342.

‘Polský jazyk’ jest prawdopodobnie niepożądanym anglicyzmem³⁸. Zarówno w jednym, jak i w drugim markecie na drzwiach wejściowych znajdowała się jednojęzyczna informacja o polskich świętach państwowych (święto państwowe 1 maja oraz Święto Narodowe Trzeciego Maja) – przeznaczona dla czeskich klientów, którzy nie orientują się w tym, kiedy sklepy w Polsce są nieczynne.

Zdjęcie nr 4: archiwum własne autorki, reklama w supermarkecie

Zdjęcie nr 5: archiwum własne autorki, reklama w supermarkecie

Reklamy przedstawione wyżej nie zaliczają się do tych o wysokiej jakości, jednak są realistycznym odwzorowaniem potrzeb mieszkańców przygranicza. Na ich podstawie można określić, które usługi handlowe interesują czeskich

³⁸ Por. *Psaní velkých písmen – obecné poučení*, <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=180> [17.09.2024].

konsumentów najbardziej. Teksty reklamowe są ponadto jednojęzyczne, co pozwala zakładać, że czescy turyści odwiedzają Racibórz, żeby zrobić zakupy w supermarketach oraz sklepach meblowych.

Wnioski i podsumowania

Objętość zebranego materiału językowego znajdującego się w przestrzeni miejskiej Raciborza odpowiada wcześniejszym założeniom badawczym. Porównując frekwencje czeskich napisów zauważonych w Raciborzu do tych, które pochodzą ze wspomnianych na wstępie badań [por. Karmowska, Muryc], można stwierdzić, że jest ona stosunkowo niska. Należy jednak pamiętać, że w tym artykule mowa o mieście jednoetnicznym. Najwięcej napisów pochodzi z inicjatywy odgórnej. Umieszczane są na tablicach polifonicznych mających zachęcić turystów do poznawania historii miasta. Potencjał badawczy mają raciborskie teksty muzealne, choć należy poczekać na rewitalizację wystaw oraz rozwój projektu partnerskiego między Opawą a Raciborzem. Wartościowymi przykładami mikrotekstów powstałych z inicjatywy oddolnej są reklamy, których występowanie świadczy o rzeczywistej potrzebie komunikacji z czeskimi konsumentami. Co ciekawe, wszystkie udokumentowane komunikaty tego typu są jednojęzyczne (czeskie).

Na zakończenie warto odnotować, że język czeski jest widoczny w przestrzeni miejskiej Raciborza, co czyni go nieodłączną częścią tutejszego krajobrazu językowego. Jego obecność wynika zarówno z inicjatyw odgórnych, takich jak realizacja projektów w ramach regionu lub miast partnerskich, jak i inicjatyw oddolnych, związanych najczęściej z handlem przygranicznym. Biorąc pod uwagę ilość oraz intensywność form współpracy pomiędzy Opawą a Raciborzem, należy spodziewać się wzrostu liczby czeskich komunikatów językowych po polskiej stronie granicy.

Literatura

- Chłudzińska E.M., *Ze studiów nad językiem reklamy*, [in:] *Studia Łomżyńskie*, t. 22, Warszawa 2012.
- Czachur W., *Teksty minimalne jako przedmiot badań genologicznych*, „tekst i dyskurs – ext und diskurs”, Warszawa 2020.

- Karmowska A., *Krajobraz językowy polsko-czeskiego pogranicza: przypadek czeskiego Adršpach i Polskiego Karłowa (ujęcie porównawcze)*, „Studia Slavica” XXIII/2, Ostrava 2019, s. 157–169.
- Muryc J., *Język polski w krajobrazie językowym Ostrawy*, „Tożsamość na styku kultur V / Identity at the Crossroads of Culture”, Wilno 2023.
- Newerla P., *Dzieje Raciborza i jego dzielnic: mit einer kurzen Geschichte der Stadt Ratibor in deutscher Sprache*, Racibórz 2008.
- Sput R., Sput P., *Racibórz i ziemia raciborska w okresie wielkiej wojny 1914–1918 ≈ Ratibor und das Ratiborer Land während des Großen Krieges 1914–1918*, Racibórz 2021, s. 10–25.
- Wawoczny G., *Racibórz – Od dwustu lat inwestują u nas najlepsi*, Racibórz 2016.

Źródła internetowe

- Czesi robią w Polsce zakupy najtańsze od 28 lat, <https://raciborz.com.pl/2023/03/13/czesi-robia-w-polsce-zakupy-najtansze-od-28-lat.html> [17.09.2024].
- Desetiletí a století (20. a 30. léta, 20. a 21. století), <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=795> [17.09.2024].
- Euroregion Silesia, <https://www.euroregionsilesia.pl/files/strony/projektywlasne/Euroregion%20Silesia%20Nr6%20www.pdf> [17.09.2024].
- Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl> [11.09.2024].
- Nowakowski A., *Działania informacyjne*, <https://www.gov.pl/web/premier/dzialania-informacyjne> [17.09.2024].
- Ogólnie o Raciborzu, https://www.raciborz.pl/invest_in_raciborz/ogolnie_raciborz [17.09.2024].
- Powiatowy System Informacji o Atrakcjach Kulturowych na Ziemi Raciborskiej- konferencja oraz prezentacja projektu oznakowania, https://www.powiatraciborski.pl/main/aktualnosci_powiat/Powiatowy-System-Informacji-oAtrakcjach-Kulturowych-na-Ziemi-Raciborskiej-konferencja-oraz-prezentacja-projektuoznakowania/idn:1662 [17.09.2024].
- Psaní velkých písmen – obecné poučení, <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=180> [17.09.2024].
- Trzy nowe tablice ze zdjęciami starego Raciborza, <https://raciborz.com.pl/2022/07/18/trzy-nowe-tablice-ze-zdjeciami-starego-raciborza.html> [17.09.2024].
- Wawoczny G., *Tak będzie ze wszystkimi! Sowieckie zbrodnie w Raciborzu 1945 r.*, <https://ziemiaraciborska.pl/tak-bedzie-ze-wszystkimi-sowieckie-zbrodnie-w-raciborzu-1945-r/> [15.04.2024].